

**RAQAMLI JAMIYATDA BOLALAR UCHUN MOLİYAVIY
SAVODXONLIKNI SHAKLLARTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI**

PhD Urunov No'monjon Mo'ydinovich

Namangan davlat universiteti "Menejment" kafedrası

katta o'qituvchisi

Asqarov Abrorjon Hayitmirzayevich,

Namangan davlat universiteti, mustaqil tadqiqotchisi,

Abrorjonasqarov86@gmail.com

Mirhamidova Gulibonu Mirabdullojon qizi

Iqtisodiyot fakulteti Turizm yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya

Chet elliklar orasida moliyaga to'g'ri munosabat bolalikdan boshlangan. Yoshligidan ota-onalar va o'qituvchilar yosh avlodga pul nima ekanligini, nima uchun kreditlar kerakligini va bank tizimi qanday ishlashini aytib berishadi. Mutaxassislar turli mamlakatlardagi bolalarga moliyaviy savodxonlik to'g'risida qanday bilimlar berilishini aytib berishdi.

**ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ
ГРАМОТНОСТИ ДЕТЕЙ В ЦИФРОВОМ ОБЩЕСТВЕ**

Правильное отношение к финансам у иностранцев началось еще в детстве. С раннего возраста родители и педагоги рассказывают подрастающему поколению, что такое деньги, зачем нужны кредиты и как работает банковская система. Специалисты рассказали, какие знания о финансовой грамотности дают детям в разных странах..

FOREIGN EXPERIENCE OF SHAPING FINANCIAL LITERACY FOR CHILDREN IN A DIGITAL SOCIETY

Annotation

The correct attitude to finance among foreigners began in childhood. From an early age, parents and teachers tell the younger generation what money is, why loans are needed and how the banking system works. Experts told what knowledge they give children about financial literacy in different countries.

Kalit soʻzlar: Moliyaviy salomatlik, Moliyaviy savodxonlik

Kirish

Har bir davlat siyosatining eng muhim yoʻnalishlari taʼlimining global raqobatbardoshligini taʼminlashga qaratilgan. Hozirgi vaqtda jahon amaliyotida taʼlimga munosabat oʻzgardi. Uning insonga va davlatga eng samarali sarmoya sifatida ahamiyatini tushunish qayd etilgan, shu munosabat bilan taʼlimning ushbu darajasiga alohida eʼtibor qaratilgan. Taʼlim sifatini oshirish zamonaviy oʻquv dasturlari va zamonaviy muammolarga toʻliq javob beradigan pedagogik texnologiyalardan foydalanish hisobiga amalga oshiriladi. Hozirgi vaqtda moliyaviy xizmatlardan tobora koʻproq foydalanish va murakkab va tushunish qiyin boʻlgan moliyaviy vositalarning paydo boʻlishi sharoitida aholining moliyaviy savodxonligi masalalari dunyoning aksariyat mamlakatlari uchun ham dolzarbdir. Bu zamonaviy dunyoning jadal rivojlanishi bilan bogʻliq boʻlib, bu oʻz navbatida moliyaviy savodxonlikni oshirishning milliy strategiyasini ishlab chiqish muammosini yanada dolzarblashtiradi. Markaziy vazifa maktabgacha yoshdan boshlab boshlangʻich moliyaviy savodxonlik sifatini taʼminlash, shuningdek, moliyaviy bilimlar, munosabatlar, standartlar va koʻnikmalarning birligi sifatida moliyaviy vakolatli xatti-harakatlarning asoslarini shakllantirish va nihoyat, moliyaviy farovonlikka erishish hisolanadi. Ushbu vazifaning qiyinligi taʼlimning oʻziga xos xususiyatlari, moliyaviy iqtisodiy munosabatlarning murakkab dunyosida birinchi qadamlarini qoʻyadigan maktabgacha yoshdagi bolalarning yosh xususiyatlari bilan bogʻliq boʻladi.

Metodlar bo'limi

Biz olib borgan ushbu tadqiqoti tahlili shuni ko'rsatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun iqtisodiy ta'lim muammosini o'rganishga bag'ishlangan mahalliy va xorijiy davlatlarning tajribalari mavjud bo'lib, bu moliyaviy savodxonlik uchun old shartlarni shakllantirishga yordam beradi, ammo muammo to'liq o'rganilmagan.

Ushbu muammoning ilmiy va amaliy ahamiyati quyidagi omillar bilan tasdiqlanadi:

- maktabgacha yoshdagi bolalarning iqtisodiy madaniyatini shakllantirishga an'anaviy yondashuv va o'quv jarayonini rivojlantirishda ma'lum imkoniyatlarga ega bo'lgan moliyaviy savodxonlik uchun qisman dasturlardan foydalanishni kengaytirish zarurati;

- katta maktabgacha yoshdagi bolalarda moliyaviy savodxonlik uchun old shartlarni shakllantirish yo'llarini topish zarurati va yangi o'quv jarayonida sharoitlarning yo'qligi.

Tadqiqotning asosiy muammosi maktabgacha yoshdagi va kata yoshdagi bolalarni moliyaviy savodxonlik uchun old shartlarni shakllantirish uchun qisman dasturlardan foydalanish samaradorligini aniqlash va asoslashdan iborat.

Chunki, 7 ta oliy ta'lim muassalarida ta'lim olayotgan 3146 nafar talabalarni moliyaviy savodxonlik darajalarini aniqlash orqali qanchalik moliyaviy savodxonlik bolalar uchun muhim ekanligini aniqlashga erishildi.

Uslubiy jihatdan tadqiqot maktabgacha ta'lim tizimini integratsiyalashgan ijtimoiy-madaniy va pedagogik hodisa sifatida ko'rib chiqishga imkon beradigan tizimli yondashuv dialektikasiga, maktabgacha ta'limni davlat, ijtimoiy va shaxsiy qadriyat sifatida tushunishga qaratilgan aksiologik yondashuvga, faoliyatga asoslangan yondashuvga asoslanadi. o'z-o'zini rivojlantirish va shaxsni o'z-o'zini anglash faoliyat jarayonida sodir bo'ladi. Biz axborotni tizimlashtirish va tahlil qilishning nazariy usullaridan foydalandik. Shuningdek, biz anketa va suhbatning empirik usullaridan foydalandik. Statistik baholangan ma'lumotlarni qayta ishlashning statistik usullari katta maktabgacha yoshdagi bolalarning iqtisodiy va moliyaviy savodxonligi uchun shartlarni tavsiflashga imkon berdi.

Muhokama bo'limi. Ko'p bolalar to'rt yoshdan besh yoshgacha ota-onalaridan cho'ntak pullarini olishadi. Aksariyat mamlakatlarda ular yaxshi xulq-atvor uchun to'lov sifatida emas, balki sukut bo'yicha beriladi. AQShda bu miqdor ko'pincha yoshga bog'liq: 6 yoshda -haftasiga 6 dollar, 10 yoshda-10 dollarni tashkil etadi.

Masalan "Germaniyada hatto cho'ntak pullari miqdorini aniqlash bo'yicha Qonunchilik tavsiyalari mavjud", deydi "Moliyaviy salomatlik" xizmatining asoschisi va bolalar uchun moliyaviy savodxonlik o'qituvchisi Anna Monejina. Uning fikricha, 5 yoshdan boshlab bola haftasiga 1 € olishi kerak, 12-13 yoshga kelib haftalik to'lovlar miqdori 20 €ga yetishi mumkin. Qizig'i shundaki, agar bola ulardan cho'ntak pulini olmasa, ota-onasi haqida shikoyat qilish huquqiga ega deb qonun hujjatlarida ko'rsatib qo'yilgan.

Rossiya mutaxassislari miqdorni intuitiv ravishda aniqlashni va agar bola bunga tayyor bo'lsa, to'lovlarni ko'paytirishni maslahat beradi. Masalan, olti-etti yil ichida haftasiga 200-300 rubl-bu bolalar miyasi mahsulot bilan taqqoslashi mumkin bo'lgan hajm. Maktab o'quvchisiga, agar oilaviy byudjet imkon bersa, siz ko'proq haftasiga 1000 rublgacha berishingiz mumkin. Bu harajatlarni asosiy qismi sayohat va ovqatlanish uchun sarflanishi va qo'shimcha to'lov ota-onasining xohishiga ko'ra belgilanadi.

Bolalarda soliq yig'ish madaniyatini oshirish uchun ba'zida ota-onalar darhol ularni cho'ntagidan soliqlarning 20 foizini olishadi. Masalan, Germaniyada ota-onalar shunday qilishadi-bu bolani ongli soliq to'lovchi bo'lishga o'rgatadi deb ishoniladi.

Masalan, "Moliyaviy salomatlik" xizmatining asoschisi va bolalar uchun moliyaviy savodxonlik o'qituvchisi Anna Monejina bolani soliqlar mavzusi bilan yanada yumshoq rejimda tanishtirishni maslahat beradi chunki jarayonni amalda ko'rsating deb tavsiya beradi. Masalan, "federal soliq xizmatidan kvartira yoki mashina uchun soliqni hisoblash to'g'risida bildirishnoma olganingizda, bolangizga hujjatni ko'rsating va u bilan ushbu to'lovni amalga oshiring." QQS miqdorini ko'rsatadigan do'kondan cheklarni talab qilib olishni birga bajarishni tavsiya etadi. Ushbu amaliyot 9-10 yoshdan keyin bolalar uchun tushunarli bo'lib uni o'zi yolg'iz qolganda ham bajarishga harakat qiladi.

Qarangki, Evropada ba'zi ota-onalar bolalarni do'konlarga olib borishadi va maxsus naqd pul bilan hisob-kitob qilishadi-bolalar miyasi bank kartasining ishlash printsipidan ko'ra tangalar va banknotlarning mohiyatini tushunishi osonroq kechadi. Shveytsariyada esa, bolalar oziq-ovqat mahsulotlarini mustaqil ravishda sotib olishlari mumkin, besh-olti yoshdan boshlab kichik maishiy bitimlarga rasmiy ravishda ruxsat beriladi bu bolalarni tezlik bilan Moliyaviy savodxonlik tushinchalari shakllanadi.

AQSh bu ma'noda eng uzoqqa qadam qo'ydi, katta yoshdagi bolalarni ko'pincha ichkaridan pul ishlash jarayonini ko'rsatish uchun ishga olib kelinadi. Xattoki, AQShning sobiq prezidenti Donald Trump 11 yoshida otasining qurilish kompaniyasida ko'p vaqt o'tkazdi, qog'oz-hujjatlarga yordam berdi va ofisdagi ishlarni nazorat qildi. "Millioner kabi o'ylang" kitobida u kelajakdagi muvaffaqiyatlarining poydevori aynan o'sha paytda qo'yilganligini tahlil bilan esga oladi. Trumpga ishonish oson, chunki ko'p marta bankrot bo'lishiga qaramay, u hali ham katta boylikka ega hisoblanadi.

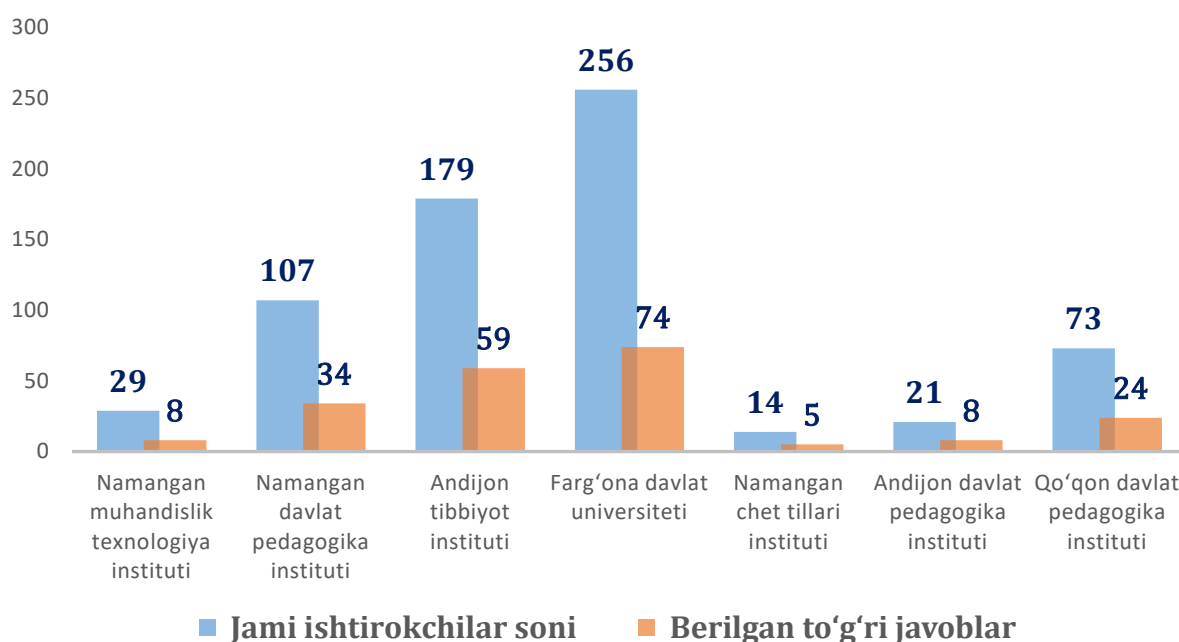
Farg'ona vodiysidagi tanlov asosida 7 ta oliy o'quv yurtlarini talabalarini moliyaviy savodxonlik darajalarini talabalarni moliyaviy rejalashtirish yo'nalishida tuzilgan 12 ta savolnoma tarzida tanlov asosida GOOGLE FORMS orqali 679 nafar talabalar orqali o'rganish o'tkazildi. O'rganish natijalariga ko'ra, quyidagi natijalar o'z aksini topdi.

Quyidagi tahlillardan ko'rish mumkinki, ushbu o'rganishda talabalarning moliyaviy savodxonligini 4 hil rang va darajalarga, jumladan a'lo (yashil rang), yaxshi (ko'k rang), qoniqarli (sariq rang), qoniqarsiz (qizil rang) darajalarga ajratildi. Talabalarni moliyaviy savodholigini ushbu ajratilgan rang va darajalardan ko'rishimiz mumkin.

Oliy ta'lim muassasalarida talabalar orasida "Moliyaviy rejalashtirish" mavzusi bo'yicha o'tkazilgan "Moliyaviy savodxonlik" so'rovnoma yakuniy natijalari to'g'risida ma'lumot (1-jadval)

№	Oliy ta'lim muassasalari nomi	Jami ishtirokchilar soni	O'rtacha	
			To'g'ri	Foiz (%)
1.	Namangan muhandislik texnologiya instituti	29	8	26,1
2.	Namangan davlat pedagogika instituti	107	34	32,1
3.	Andijon tibbiyot instituti	179	59	33,2
4.	Farg'ona davlat universiteti	256	74	28,8
5.	Namangan chet tillari instituti	14	5	33,3
6.	Andijon davlat pedagogika instituti	21	8	36,1
7.	Qo'qon davlat pedagogika instituti	73	24	33,1
	Jami	679	211	31,1

Yakuniy tahlillardan ko'rishimiz mumkinki, 7 ta oliy o'quv yurti talabalarini moliyaviy savodhonlik darajalari o'rtacha даражаси 31,1 foizni ya'ni qoniqarli emasligini ko'rishimiz mumkin. Bundan ko'rinadiki, talabalarning ota-onalari tomonidan moliyaviy savodhonlik tushunchalari o'rgatilmaganligi, hatto maktabgacha va maktab ta'lim muassasasida ham moliyaviy savodholik ta'limi yetarli darajada o'rgatilmaganligini ko'rishimiz mumkin.

Shuning uchun bolani yoshligidan ishga joylashtirish mumkin va zarur bo'ladi. Ammo nafaqat-unga odatdagi moliyaviy ishlarni ko'rsatishi kerak, qolaversa oldi-sotdi jarayonini, bankomat bilan ishlash, hatto kommunal xizmatlar, internet, mobil aloqa uchun to'lovlarni amalga oshirish texnologiyalarini birma-bir to'lashdan tortib to uni kvitansiyasini olishgacha o'rgatish zarur. Bolaga kichik uy vazifalariga ishonish kerak-masalan, mahsulot yoki daftar sotib olish, kundalik harajatlarni bajarish kabi aynan shular jumlasiga kiradi.

Masalan, Rossiyada bunday bitimlar olti yoshdan boshlab bolalarga rasmiy ravishda ruxsat etiladi. Ular o'smirlarga o'z xarajatlarini to'lashni taklif qilishadi. Bu holat Angliyada allaqachon ish haqi olgan, ammo ota-onalari bilan yashayotgan o'spirinlar ularga daromadning 10 foizini berishadi. Shunday qilib, ular nafaqat o'zlariga sarflashga odatlanib qolishadi qolaversa ota-onasiga berishni o'rganishadi.

Italiyada esa ba'zi o'spirinlar oyiga bir marta juda katta miqdordagi mablag'ni olishadi, bu maktabdagi sayohat va ovqatlanishdan tortib kitoblar, kiyim-kechak va

ofisgacha bo'lgan barcha ehtiyojlar uchun etarli bo'lishi kerak bo'ladi. Bunga do'stlar bilan kino va kafelarga borish kabi o'yin-kulgilar ham kiradi. Bola xarajatlarni taqsimlashni o'rganishi va birinchi haftada hamma narsani tushirmasligi uchun, otalar qo'shimcha ravishda uni faqat eng zarur narsalar bilan ta'minlaydilar, ular oziq-ovqat sotib olishadi, uy-joy va ta'lim uchun ham pul to'laydilar.

Rossiyada bu kamdan-kam hollarda qo'llaniladi, ammo behuda pulini sarflashdan tiyiladi. Ular o'z xarajatlarini nazorat qila oladi. Bolaga masalan, xarajatlarida siz kiyimdan boshlashingiz mumkin: masalan, unga shkafni to'ldirish uchun oylik miqdorni hisoblashda yordam bering va uni cho'ntak pullariga qo'shing. Bolaga o'zi tanlov qilishiga ruxsat bering. U birinchi marta qishki poyabzal o'rniga krossovkalar sotib olishi mumkin lekin adashganligini biladi so'ng kelgusida hato qilmaslikka harakat qiladi.

O'rganishlar shuni ko'rsatadiki, uy vazifalari turli mamlakatlardagi bolalar uchun mashhur daromad manbai hisoblanadi. Masalan, Angliyada bolalar yuvilgan idishlar uchun cho'ntak pullarini ko'paytiradilar yoki xonani tartibga soladilar. AQShda otalar majburiy uy ishlarini qo'shimcha narsalar bilan bo'lishadilar va faqat ikkinchisi uchun to'laydilar.

Bolalarga keraksiz narsalarni tashlashni emas, balki sotishni o'rgatish zarur. Kichkina nemislar keraksiz o'yinchoqlar va o'qilgan kitoblarni bolalar eski bozorlarida sotadilar-bunday tadbirlar hovlilarda yoki cherkovlarda o'tkaziladi. Shvetsiyada o'spirinlarga keraksiz narsalarni sotishdan pul ishlashga o'rgatiladi-maktab o'quv dasturida hatto reklama tayyorlashga bag'ishlangan kurs ham mavjud. Natijada, bolalar narsalarga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishni boshlaydilar. Ular velosipedni munosib holatda qimmatroq sotishlari mumkinligini bilishadi.

Natijalar bo'limi. Ko'pgina mamlakatlarda qonunda belgilangan tartibda voyaga etmaganlarni ish bilan ta'minlaydigan kompaniyalar mavjud. Masalan, Germaniya, Angliya, Avstraliya, AQShda ish beruvchi 12-13 yoshli xodimni yollashi mumkin-asosiysi, uning ish majburiyatlari darslarga borishga va uy vazifalarini bajarishga xalaqit bermaydi.

AQShda o'spirinlar ta'til paytida mashinalarni yuvishadi, qo'shnilariga maysazorlarni kesishadi, boshqa odamlarning bolalari bilan o'tirishadi, kechki ovqatlarni snack barlarda tarqatishadi. Germaniyada esa maktab o'quvchilari olma va qulupnay hosilini yig'ishda, tennis kortlarida to'p to'plashda va hatto qurilish

maydonchasida oddiy topshiriqlarni bajarishda yordam berishadi. Ingliz o'spirinlari uchun ota-onalarga oilaviy biznesda yordam berish yoki qo'shni itlar bilan yurish odat tusiga kiradi. Hatto badavlat ota-onalarning farzandlari ham yarim kunlik ish haqida o'ylashadi. Fond bozorining tirik afsonasi, milliarder Uorren Baffet olti yoshida otasi muvaffaqiyatli ishbilarmon bo'lishiga qaramay, saqich va golf to'plarini sotgan. Rossiyada yarim kunlik ish G'arbda bo'lgani kabi keng tarqalgan. Rasmiy ravishda-14 yoshdan boshlab, lekin ko'pchilik oldinroq boshlanadi, ular kuryer sifatida ishlaydi, itlar bilan yuradi, varaqalar tarqatadi. Birinchi ishda o'spirin muzokara qilishni o'rganadi, intizom haqida tasavvurga ega bo'ladi va o'z qadr-qimmatini his qiladi.

AQShda ota-onalar bolaligidan bolalarga chidamlilikni yani sabrni singdiradilar. "Sotib oling-sotib oling!" o'yinchoqlar do'konida ular darhol biror narsa sotib olmaydilar, balki bolaga istaklar ro'yxatini tuzishni taklif qilishadi. Unda, narsaning o'zidan tashqari, uning narxi ko'rsatilgan. Bola cho'ntagidan ozgina pul ajratadi-shu bilan birga tejashni o'rganadi va bir lahzalik istaklarga berilmay, isrofgarchilikka qarshi emlanadi. Qur'oni Karim Isro surasi 27-oyatida isrof qilguvchilar shaytonlarning do'stlari bo'lgan kimsalardir. Shayton esa Parvardigoriga butunlay kofir bo'lgandir deb ko'rsatilgan.

Qarangki, moliyaviy maqsad uchun tejash qulayroq bo'lishi uchun, masalan, Shri-Lankada Xalq banki ishlaydi. Bola o'z bolalar bo'limida hisob ochishi mumkin (ular odatda maktablarda ochiladi) va mustaqil ravishda to'ldirilishi mumkin. Jamg'arma o'sishi bilan bola bankdan sovg'alar oladi, esdalik sovg'alari, ofis, ryukzaklar va boshqalar. Yangi Zelandiyada Clever Kash o'yinchoqlari mashhur-fil shaklidagi interaktiv cho'chqachilik banklari. Ular mobil ilovaga "bog'langan" va o'yinchoqning qornidagi ekranda siz har doim bolalar bankidagi hisob raqamida qancha pul to'planganligini ko'rish mumkin.

Masalan, Kanadada yozgi moliyaviy lagerlar tarmog'i rivojlangan. Bolalar 2,5 va undan katta yoshdagi bolalar uchun kunduzgi dasturlar va 13-15 yoshdagi bolalar uchun sayohat dasturlari mavjud. Ular bir necha hafta davomida shaharni tark etishadi va moliyaviy investorlar va tahlilchilarning bilimlarini o'ynoqi tarzda qabul qilishadi.

AQShda bolalar moliyaviy lagerlarining butun sanoati mavjud. Bolalar nafaqat o'rganishadi, balki ochiq havoda ham vaqt o'tkazishadi. Dasturda suzish, jamoa qurish va gulxan atrofida yig'ilishlar mavjud. Ba'zi lagerlarda kattalar uchun ham

imkoniyatlar mavjud. Juma kunlari ota-onalar kelib, moliyaviy o'yinda ishtirok etishlari mumkin.

Xulosa

1. G'arbda ota-onalar tomonidan qo'llaniladigan ko'plab moliyaviy ta'lim amaliyotlari bizning mamlakatimizda ham osonlikcha qo'llaniladi-asosiysi ta'limga tizimli yondashishdir.
2. Darslarni hayotning bir qismiga aylantirish lozim. Bolalar kundalik hayotda, uy xo'jaligida pul bilan ishlashda birinchi tajriba va ko'nikmalarni egallashlari lozim. Shuning uchun, farzandlarga uy zaxiralarini o'rganish, ularni oilaning ehtiyojlari bilan taqqoslash, xaridlar ro'yxatini tuzish va birgalikda do'konlarga olb borish yaxshi natja beradi.
3. Bolani shaxsiy hayotida yashil iste'molni rivojlantiring. Oilangiza energiyani tejaydigan texnologiyalardan foydalaning, axlatni saralang, keraksiz kiyimlarni yo'q qilish uchun topshiring-bu yaxshi odatlar bolaga resurslarning qiymatini ko'rsatadi bu odatlarga bola o'rganadi.
4. Bola bilan moliyaviy rejalarni muhokama qilish lozim. Birgalikda dam olish kunlari, ta'tillar yoki katta xaridlar-xarajatlarni muhokama qilish bolalarga nafaqat kattalar ishlariga daxldorlik hissini beradi, balki hamma narsa pulga muhtojligini tushunadi.
5. Hayotdagi moliyaviy vaziyatlarning kontekstini ko'rib chiqing. Farzandingiz bilan bankka boring, uni oldida ipoteka kreditlarini, boshqa majburiyatlarni to'lashni amalga oshiring va tezlikni oshirganlik uchun jarimalarni qanday to'lashingizni ko'rsating-bu bolaning dunyoqarashini sezilarli darajada kengaytiradi, uning fikrlash va qiziqishini rivojlantiradi.
6. O'zingizning his-tuyg'ularingizni ishlab chiqing. Avval pul bilan bo'lgan munosabatingizni tushunib oling. Ota-onalarning salbiy munosabati, ularning savodsiz moliyaviy xatti-harakatlari, albatta, bolalar o'sib ulg'ayganlarida va mustaqil hayotga kirganlarida engishlari kerak bo'lgan muammolarni engishida iz qoldiradi. Agar siz hali kreditlardan voz kechishni rejalashtirmagan bo'lsangiz, banklar sizga qanday shartlar asosida kredit berishni ma'qullashini ko'rasiz.
7. Farzandingiz bilan ishingiz haqida qiziqarli tarzda gapiring. Siz shifokor sifatida ishlaysizmi? Odamlarga qanday munosabatda bo'lishingizni, ularning hayotini

qanday saqlab qolishingizni va buning uchun ish haqi olishingizni ayting. Kichkintoyingizga ish joyingizni ko'rsating, unga ish xonangizga ekskursiya qildiring. Shuningdek, ishdan tashqari, uy vazifalari (tozalash yoki kechki ovqat tayyorlash kabi) borligini tushuntiring, buning uchun pul olishning hojati yo'q. Uy ishlari oila uchun javobgarlik, qulaylik istagi, qarindoshlar va do'stlarga bo'lgan iliq munosabat tufayli amalga oshiriladi. Ish va uy haqida suhbat orqali bola rasmiy va norasmiy munosabatlar, turli xil majburiyatlar o'rtasidagi farqni tushunadi, shuningdek o'zi uchun daromadning asosiy variantini-tashkilotda professional funktsiyalarni bajarishni belgilaydi.

8. Ko'p rangli qog'ozdan veksellarni kesib oling, har biriga nominal qiymat bering. Tugmalarni oling-ular tangalar bo'ladi. Tugma qanchalik kichik bo'lsa, xarajat shunchalik past bo'ladi. Kichkintoyingizga "soxta pullarni" saralashni o'rgating. Bola ulg'ayganida, 5-7 yoshda, uy qurilishi pullarini haqiqiy pulga almashtiring. Farzandingizga ularni ham saralashni o'rgating. Pul bilan tanishish va ularni omonatga qo'yish bolada vosita mahoratini, xotirasini (shu jumladan vizual) rivojlantiradi. Bunday faoliyat, shuningdek, hisob-kitoblarga, keyinchalik matematikaga va boshqa aniq fanlarga qiziqishni oshiradi.
9. Farzandingiz bilan do'konga borishni doimo mashq qiling. Sotuvchi rolini o'ynang va bolaga xaridor rolini bering. Stolga narx belgilari bo'lgan narsalarni qo'ying (bu shirinliklar, o'yinchoqlar, bo'yoq cho'tkalari, bo'yoqlar bo'lishi mumkin) va xonaga pul qo'ying. Veksellar va tangalar haqiqiy bo'lsin. Bola kerakli miqdorlarni to'plashi va siz bilan to'lashi kerak. Bunday o'yin jarayonida bola qidirish, to'plash ko'nikmalarini o'rganadi. U pulning narxini bilib oladi, hisob-kitob mahoratini rivojlantiradi, veksellarni tasarruf etishni, ularni almashtirishni o'rganadi.
10. Farzandga o'quv multfilmlarini o'rgatish kerak. Jumladan, Smesharikov, Fixikov. Ba'zi epizodlarda quvnoq qahramonlar kichik tomoshabinlarga jamg'armalar, kreditlar, investitsiyalar haqida ma'lumot beradi. Qahramonlar majburiyatlarning ahamiyati va ularni bajarish haqida gapirishadi va qiyin (bolalar dunyosi uchun) moliyaviy vaziyatlardan chiqish yo'llarini izlaydilar.
11. Texnologiya hamma joyda, raqamli aktivlar kabidir. Farzandingizga ilova o'rnatilgan smartfonni bering, unda siz ba'zi vazifalarni bajarish orqali o'yinchoq pul ishlashingiz mumkin (masalan, jumboqlarni echish). Asosiysi, ilova bepul ekanligiga ishonch hosil qiling va ishlab chiquvchi hech narsa sotib olishni taklif

qilmaydi. Qolaversa, 7 yoshgacha bolani (va o'zingizni) haqiqiy moliyaviy xatolardan himoya qilish yaxshiroqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf "Baxtiyor oila" «Hilol-nash r» Toshkent-2013
2. Navoiy A. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: 1983. – B. 37–51.
3. Avloniy Abdulla. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O'qituvchi, 1992.– 160 b
4. Roberkt Kiyosaki va Sharon Letcher "Boy bola, aqlli bola", "Nasaf" nashriyoti, Toshkent-2010
5. Roberkt Kiyosaki va Sharon Letcher "Boy bola, aqlli bola", "Nasaf" nashriyoti, Toshkent-2010, 73-bet
6. Al. Farobiy. Matematicheskiye traktaty. Alma-ata: Ilm, 1972, str, 327, 328
7. D.Tojiboyeva o'zining "Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi" D. Tojiboyeva. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma. –T.: «Fan va Texnologiya», 2007. 7 bet.
8. Ya.A.Komenskiy. «Buyuk didaktika», «O'qituvchi» nashriyoti. T, 1975, 174—175-betlar.
9. Atkinson, Adele – Messy, Flore A. (2012), "Measuring Financial Literacy – Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study, http://WWW.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/measuring-financial-literacy_5k9csfs90fr4-en (17.04.2014)
10. Agarwala, S.K., Barua, S., Jacob, 2. and Verma, J. R. (2013), Financial literacy among working young in urban India, Working Paper, If Ahmadabad
11. Research, R. M. (2003). Adult Financial Literacy in Australia. ANZ bank Final Report.
12. Bushman, Punnet - Mercury, Yalu (2013), "Financial Literacy and Its Determinants", International Journal of Engineering, Business and Enterprise Applications, Volume.4, Issue.2, pp.155-160.
13. Peng,Tzu ChinM.,Bartholomae, S.,Fox,J.J.,and Garrett,C.(2007). The Impact of Personal Finance Education
14. Programs. In C. Foote, L Goette, and S. Meier (Eds.), Policy making Insights from Behavioral Economics. Federal Reserve Bank of Boston,109-149.

15. Danes, Sharon M. - Hira, Tahira K. (1987), “Money Management Knowledge of College Students”, The Journal of Student Financial Aid, Volume.17, Issue.1, pp.4-16.
16. Lusardi, A., and Mitchell, O. S. March, (2014). The Economic Importance of Financial Literacy:
17. Theory and Evidence. Journal of Economic Literature, 52(1), 5-44.
18. Mandell, L. 2008. “Financial Education in High School.* In: Annamaria Lusardi (ed.), overcoming the Saving Slump: How to Increase the Effectiveness of Financial Education and Saving Programs, Chicago! University of Chicago Press. 257-279.

